

Spädbarnsverksamhet

En kvalitativ utvärdering med brukar focus

Eva Vakrakos

Sävja familjeenhet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 bakgrund.....	3
1.2 syfte och frågeställningar.....	4
2. Tidigare forskning och erfarenheter.....	4
3. Metod.....	5
4. Resultat.....	6
5. Avslutande diskussion.....	8
5.1 Summering.....	9
5.2 övergripande diskussion.....	10
6. Utvecklings möjligheter	10
7. Referens litteratur.....	11
8. Bil 1. Q4 modellen.....	12
9. Bil 2. Intervjufrågor.....	13

1. Inledning

Inom ramen för regionförbundet i Uppsala län har jag gjort en kvalitativ utvärdering med brukar focus av spädbarnsverksamheten på Sävja familjeenhet. Spädbarnsverksamheten kommer fortsättningsvis att förkortas till SBV.

1.1 Bakgrund

Spädbarnsverksamheterna i Uppsala kommun har en lång historia och i dagsläget finns fyra spädbarnsverksamheter. Organisatoriskt finns de i Råd och Stöd verksamheten och är placerade vid de fyra familjeenheterna. Vi som arbetar i SBV har gemensamma träffar för att utveckla och kvalitetssäkra verksamheten. Oavsett vilken del av kommunen du bor i ska ett erbjudande om deltagande i SBV innebära samma typ av stöd. De föräldrar som kommer till oss, kommer till största delen genom mödrahälsovården eller BVC. Familjeenheterna har nära samarbete med dem via det familjecentrade arbetet som syftar till att ge stöd till barnfamiljer med barn i åldern 0-5 år.

Den verksamhet som denna utvärdering baseras på finns i Sävja.

En utvärdering av verksamheterna gjordes 2001, den metod som då användes var focusgrupper. Deltagarna i utvärderingen fick utifrån en kvalitetskarta svara på vilka faktorer de tyckt varit viktiga och hur ledarna lyckats ge stöd i det. I den utvärderingen framkom att deltagarna tycker att de fått stöd som vuxna, blivit sedda, respekterade och positivt bekräftade. Det stämmer väl överens med de kvalitetsfaktorer ledarna också lyft. En avvikande faktor är dock ”samspelet mellan baby och förälder”. Ledarna presenterar det som en kvalitetsfaktor, men ingen av deltagarna nämner det.

Den enkät vi låter deltagarna svara på när de börjar verksamheten och när de slutar, ger heller ingen vägledning vad gäller utvecklingen av samspelet under den tid de deltar i verksamheten. Trots att frågorna har karaktär av hur föräldern har det med sin baby. De skattar sig ungefär lika vid båda tillfällena.

För att kunna vidareutveckla verksamheten behöver vi förstå hur deltagarna ser på sin möjlighet att skapa det samspel i vardagen som leder till trygg anknytning, vilket är viktigt för barns fortsatta utveckling (Hedenbro, Wirtberg 2000).

1.2 Syfte och frågeställningar

För att ta reda på hur vida deltagarna upplever en förändring i samspelet med babyn ville jag göra en kvalitativ utvärdering med brukar fokus.

Frågorna som jag vill få besvarade är: Lyckas vi i det koncept som SBV innebär med det som är verksamhetens syfte. Dvs. ge deltagarna möjlighet att skapa en trygg anknytning för sina bäbisar, har det i så fall betydelse över tid och vad har deltagarna själva för uppfattning om det.

Programteori SBV				
<u>Resurser</u>	<u>Aktivitet</u>	<u>Prestationer</u>	<u>Effekter kort sikt</u>	<u>Effekter lång sikt</u>
Anpassade lokaler	5-6 föräldrar och	Samspelsbaserad	Kommer regel-	Psykisk hälsa
2 gruppleddare	deras spädbarn	miljöterapi	bundet	Tryggt anknytnings-
Budget för att möjlig-	7 tim/v	Samspelsteori	Strukturerad, planerad	mönster
göra verksamhet	2 terminer		tillvaro	
JD				
Enkäter				

2. Tidigare forskning och erfarenheter

I boken " Möten i Gryningen " har Kerstin Neander beskrivit sina erfarenheter från en liknande verksamhet och kommit fram till det vi också kan se: En förändring i deltagarnas samspel med babyn sker. M. Hedenbro och A. Lindén nämner i en artikel hämtad från tidningen Socionomen (06/3 samspelsteori, vad är det?) att de typer av verksamheter som de har erfarenheter av och som liknar den vi bedriver med vardagliga situationer, ger upphov till det Daniel Stern (2005) kallar nuvarande ögonblick. Vilket Stern har beskrivit som de ögonblick när sändaren och mottagaren kan känna av varandras känsla och upplevelse och båda känner sig bekräftade.

Som jag skrev i inledningen har verksamheten tidigare utvärderats i en FoU rapport 2000 (M. Brolund) Den rapporten gav inte svar på om deltagarna i verksamheten upplevde att deras samspel med babyen påverkats. Gryningens verksamhet och de verksamheter Hedenbro, Lidén har erfarenhet av, är behandlingsverksamheter, medan vår verksamhet är stödjande och förebyggande. Frågan blir om deltagarna ändå kan uppleva en förändring av samspelet genom att delta i SBV.

Det vi bygger vårt arbetssätt på är framför allt anknytingsteori och modern spädbarnsforskning.

I detta arbete har jag valt att inte fördjupa mig i de teorier som vi bygger vårt arbetssätt på. Detta finns beskrivet i ett dokument författat av SBV gruppledarna. (Spädbarnsverksamheterna vid råd och stöd enheterna i Uppsala kommun 2010).

Jag vill dock nämna något om de metoder som genomsyrar arbetet. Vi gruppledare som arbetar med SBV är utbildade i MarteMeo metoden, som är en video feed back metod som används i behandlingssyfte. I SBV använder vi de utvecklingsstödjande dialog principerna (Hedenbro, Wirtberg 2000) som är MarteMeo metodens analys instrument som ett förhållningssätt. En annan bärande metod i verksamheten är det som kan kallas samspelsbaserad miljöterapi. Den liknar till sin form vanlig vardagssamvaro, men är strukturerad och genomtänkt. Det finns en medvetenhet hos ledarna om vad man gör och säger och varför.

3.Metod

Jag har använt mig av delar av den sk 4Q modellen, som är en utvärderingsmodell med brukar perspektiv. Modellen kan användas både vid erbjudande av tjänster, som i mitt fall, och varor. (se modellen i bilaga 1) Eftersom det inte finns före och efter mätningar är det deltagarnas subjektiva upplevelse av verksamheten som kan presenteras.

Insamling av data

Semistrukturerade intervjuer är det material som resultatet bygger på. Intervjufrågor gjordes utifrån programteorin och de frågeställningar jag önskar få svar på. Intervjuerna utfördes av den student från socionomutbildningen som har haft sin praktik förlagd till Sävja familjeenhet under ht -14. Intervjuaren har ingen kännedom om SBV uppdraget, och kan därför vara fri och nyfiken i sitt frågande utifrån de givna frågorna.

Tillvägagångssättet var att jag tog kontakt med mammor som tidigare gått i verksamheten och som det fortfarande fanns kontakt uppgifter till. Eftersom vi är en Råd och Stöd enhet försvors alla uppgifter när deltagarna slutar i gruppen. Att det fanns kontakt uppgifter till dessa deltagare berodde på att de varit i kontakt med enheten efter det de slutat i

gruppverksamheten. Urvalet blev på detta vis selektivt, men kunde av ovan redovisat skäl ej göras på något annat sätt.

De fyra intervjuer som var tänkta att göras genomfördes. Informanterna kom till enheten och intervjuerna spelades in. Intervjufrågorna var indelade i teman utifrån olika aktiviteter som verksamheten består av. De aktiviteter i verksamheten som berörs är: sångstund, lek på golvet och lunch. Det finns också en som berör tiden innan starten i gruppen. Det är viktigt att veta om de blivande deltagarna tycker att de får tillräckligt med information, för att kunna ta ställning till om deltagande i gruppen är något för dem.

Informanterna är mammor som gått i grupp med ett eller flera barn. En av dem har bakgrund från ett annat land. Två av dem lever ihop med barnets/ barnens far och två gör det inte. Tiden sedan de gick i gruppen varierar mellan några år, till att en fortfarande går, men ska sluta vid terminens slut i december. De har alltså inte deltagit i samma grupp.

Ett etiskt dilemma som uppstod gällde den mamma som fortfarande går i gruppen. Kan det påverka svaren att hon fortfarande träffar mig, som är en av ledarna i verksamheten, och kanske av det skälet inte svarar sanningsenligt på frågorna? Skälet till att vi ändå valde henne var att hon gått med sina tidigare barn och intervjuaren kunde be henne fokusera på den tiden i gruppen. Nu visade det sig vara svårt att inte blanda ihop de olika tillfällena, så var det även för andra mammor som deltagit mer än en gång i SBV, vilket 3 av de fyra intervjuade gjort. Ytterligare skäl till att vi ändå valde en mamma som fortfarande deltar i gruppen var att hennes avslut är nära förestående.

Resultat

Det som här presenteras, är det som framkommit i de fyra intervjuerna med koppling till frågeställningen. Hur upplever gruppdeltagarna samspelet med babyn, under den tid de går i gruppen, och har medverkan i gruppen någon betydelse för hur de har det med babyn i andra sammanhang.

Frågorna delades in i fyra kategorier, hur presenterades verksamheten och hur har lunchen, sångstunden och leken på golvet uppfattats av deltagarna, med fokus på relationen till barnet. En avslutande fråga lyder: Har du något mer du vill lägga till om SBV? Det blir en egen kategori.

Intervjufrågorna finns som bilaga(bil. 2)

Det Mammorna anger som skäl till att de tackade ja till erbjudandet om att börja i gruppen är dels det egna måendet och dels känslan av ensamhet. Ingen anger någon svårighet i relation till babyn.

” Det var läskigt att träffa nya människor, men när jag fick höra att det skulle vara samma som kom hela tiden kändes det bra. ”

På frågan om de fick en bra bild av vad det skulle innebära att gå i gruppen svarade två, ja, det fick jag. Medan två tyckte att det var svårt att veta vad de skulle förvänta sig.

Nästa fråga var om de tyckte att något om innehållet borde sagts tydligare. En mamma hade önskat att vi mer betonat att det var "vanliga mammor som jag i gruppen" medan de andra tyckte att de fick en information de behövde vid första samtalet.

När frågandet kom in på de olika aktiviteterna började vi med lunchen. Det var inget särskilt skäl till det, det bara slumpade sig så.

Det är fyra olika frågor under den kategorin, som handlar om hur mamman upplevde lunchen, hur hon tror att det blev för babyn, om det är något de har med sig och vad det betytt för deras relation.

På första frågan vad lunchen betytt för dem själva, säger samtliga att det hade en lugnande effekt att äta tillsammans med andra. Föräldrastressen och oron för att barnet inte skulle få i sig tillräckligt minskade. De anser sig ha fått hjälp att skapa rutiner, som de anser är viktiga för en baby. "Här fick babyn en närvarande mamma som satt med vid bordet", säger en mamma. De beskriver även hur de lärt sig att det går bra att laga enkel mat och att det "inte behöver vara så märkvärdigt". Att vara med och laga maten har alla fyra intervjuade uppskattat.

Den struktur som de lärde sig genom sitt deltagande i gruppen har de haft med sig över tid, det är de eniga om. Om och i så fall hur det har påverkat relationen till babyn, där är svaren mer olika. En säger att hon inte vet om hon lärde sig något i relation till sin baby, de andra tre lyfter på olika sätt vikten att sitta tillsammans och att vara närvarande i situationen. Som en mamma säger: "Vi har blivit tajtare".

Nästa aktivitet, sångstunden är indelad på samma sätt (se intervjufrågor bil.2).

Mammorna tycker att sångstunden var betydelsefull som en del av verksamheten. De lärde sig många sånger, de kände sig glada och upplyfta själva och de såg att babyn blev glad. När babyn blev äldre och var mer aktiv, såg de att babyn imiterade rörelser och på det sättet lärde sig sångerna. En mamma påpekade dock att babyn ibland var på dåligt humör och då inte visade samma glädje i sångstunden. Alla nämner också valet av sånger, där de tänkt på att det är mycket med närhet, komma till mamma och ögonkontakt. "Att sjunga är ett sätt att få närhet, att göra något tillsammans som stärker mamma-barn kontakten".

Alla fyra säger också att de tagit med sig sjungandet till andra situationer. De nämner bland annat sjungande i vardagen, sjungande som tröst och för att lugna babyn. "Jag kände mig väldigt avslappnad när jag sjöng med min baby"

"Man tittar på sin unge och ser hur han reagerar, då lär man sig vilka sånger han gillar och kan sjunga dem sedan".

”Just den fysiska närheten som sången gav håller i sig. Vi är väldigt nära varandra och så”.

Den sista aktivitet som frågorna handlade om var lekstunden på golvet. Där berättar mammorna i intervjun om hur bra det var för dem att vara där på golvet och få möjlighet att se och följa barnets utveckling. De upplever att de blev så uppmärksamma på barnen och fokuserade på vad de gjorde, och lärde sig förstå vad det är de känner, vad som skrämmer dem och vad som gör dem glada. På frågan om hur de trodde att det blev för babyn, svarade en att hon trodde det var bra för babyn och en att hon trodde att babyn njöt av att umgås med henne. ” Det är jätteviktigt hur man kan komma tillsammans och leka tillsammans” De återstående två har inte gett några direkta svar på den frågan utan har mer återkommit till hur viktigt det var för deras relation.

” Man lärde sig mer om sitt barn hela tiden”. De tyckte också att de kunde ta med sig till andra sammanhang vikten av att vara närvarande , både fysiskt och psykiskt med sitt barn. ”Man kan tycka att det är synd att man ska behöva gå i grupp för att få till det där, men ibland behövs det om man mår dåligt”.

Vad informanterna sade allmänt om SBV

De uttrycker sin uppskattning över att de fått möjligheten att delta i SBV och dela gemenskapen och kunna dela med sig även av andra erfarenheter än de som rör barnen, exempelvis om det egna psykiska måendet. En av mammorna delgav att hon tyckte det var så skönt att inte bli utslängd när babyn fyllde ett år, utan hade möjlighet till utslussning.

En mamma tyckte det var bra att det var bara kvinnor i gruppen då hon tidigare levte i en misshandelsrelation som gjort henne misstänksam mot män.

Avslutande diskussion

Det som jag var intresserad av att ta reda på när utvärderingsverkstaden startade var hur vida deltagarna i SBV såg och tog till sig det som för oss ledare är det centrala med verksamheten dvs. hur samspelet med barnen påverkades. I den tidigare FoU rapporten, var det som deltagarna lyfte fram, hur de som vuxna individer fått stöd och genom det mått bättre. Jag har inte hittat någon forskning som genom en kvalitativ studie med brukarperspektiv tittat på den subjektiva upplevelsen av deltagarnas syn på hur samspelet med babyn påverkats av deltagande i en sådan stödjande, förebyggande verksamhet som den som Råd och Stöd erbjuder.

Vi har en enkät med frågor som deltagarna får svara på vid starten och samma enkät får besvaras vid avslutning. Frågorna handlar hur gruppdeltagarna upplever sitt eget mående och om de upplever några svårigheter med sin baby. I de allra flesta enkäter är skillnaden mellan svaren inledningsvis och de vid avslutningsenkäten marginell. Detta har gjort att jag som ledare känner mig frustrerad och undrar om vi når de mål vi satt upp för verksamheten. Ska vi förlita oss på svaren i dessa enkäter verkar det som mammorna inte har behov av det stöd som verksamheten kan ge dem, då de när de svarar skattar sig själv högt.

Summering

Utifrån programteorin var önskvärt resultat på kort sikt att skapa en strukturerad verksamhet med rutiner, och regelbundet deltagande, samt stärka samspelet mellan förälder och barn. Vilket på längre sikt skapar en trygg anknytning, som håller över tid.

Svaren i intervjuerna tyder på att de tillfrågade deltagarna upplever att de genom deltagande i verksamheten fått struktur på sin vardag. De har även genom de aktiviteter som jag fokuserat på i rapporten, kunnat skapa en medvetenhet om vikten av psykisk och fysisk närhet till babyn i vardagliga situationer.

Övergripande diskussion

Anledningen till att det kändes viktigt att få till stånd en kvalitativ utvärdering med brukarperspektiv på SBV, var bland annat att det resultat som kom fram i FoU rapporten som gjordes 2002, inte visade på det som är verksamhetens övergripande mål. Det målet som är, att genom en liten strukturerad verksamhet med fokus på samspelet mellan barn och förälder, ge föräldra-barn par som behöver detta en trygg miljö där barnet kan utveckla en trygg anknytning till föräldern. Informanterna upplever verksamheten strukturerad. Den har en ram av struktur, samma dagar varje vecka, samma deltagare och samma aktiviteter. Fika när de kommer, sångstund, lek på golvet och lunch. Det är också möjligt att strukturera den ytterligare, till exempel genom att införa strukturerade samspelsövningar i leken på golvet. Denna lek kan i sin nuvarande form kallas fri, på det sättet att babyn och föräldern själva väljer på vilket sätt de vill leka och med vad. Frågan blir då hur vi ska strukturera med samspelsövningar som används i behandling utan att vår verksamhet förlorar sin stödjande och förebyggande karaktär. Till vår verksamhet kommer ju föräldrar oftast för att någon i det

generella välfärdsnätet sett att just den föräldern behöver mer stöd än vad det generella kan erbjuda. Men det är fortfarande så att det är frivilligt och föräldrarna inte behöver kvalificera sig via ett misslyckande, till exempel en anmälan till myndigheten om oro för barnets hälsa och utveckling. Att få hjälp utan att detta behöver ske menar Kerstin Neander i boken "Möten i Gryningen" har ett stort mänskligt värde.

Som ledare i SBV ser vi en positiv utveckling av samspelet under tiden deltagarna finns i gruppen. Vi visste däremot inte vad de själva har för tankar om det, och hur de upplever att de har kunnat ta det med sig till andra sammanhang och hur det varit hållbart över tid. Just hur det varit hållbart över tid kunde jag få syn på genom att de som intervjuades hade gått i gruppen för olika lång tid sedan. Den tanken fanns inte med från början, det var det selektiva urvalet av informanter som gjorde det möjligt.

Min idé från början var att genom intervjuerna förstå hur gruppdeltagarna uppfattar den terminologi som vi professionella använder oss av. Ett sådant ord är "samspel". I intervjufrågorna valde jag sedan att inte använda just det ordet. De svar som informanterna gett i intervjuerna visar att de har tagit till sig idén med SBV. Det visar de genom att med egna ord berätta hur de upplevt de olika aktiviteterna jag undersökt i förhållande till sin baby. Ingen använder orden samspel eller anknytning i sina berättelser om deltagandet i SBV, men det är ändå precis det de talar om.

Utvecklingsmöjligheter av verksamheten

Den kvalitativa "studie" jag gjort med ett relativt litet material där resultatet visar på det subjektivt upplevda av deltagarna, skulle kunna följas upp, med hjälp av befintliga formulär för föräldrars omsorgsförmåga och/eller det instrument som kallas AAI (Adult Attachment Interview) som bedömer vuxnas representation av anknytning. Med hjälp av det senare blir det möjligt att fånga in arbetsmodeller av anknytningserfarenheter och se om föräldrarnas representation av anknytning kan ha ett samband med barnets anknytningsmönster. Det finns även andra intervjuer som utvecklats utifrån AAI som eventuellt skulle vara användbara. Vilket som är det bäst lämpade för vår verksamhet behöver studeras ytterligare. Det instrument för mätningar av föräldrars mående och relationer i familjen som vi redan använder, Journal Digital (JD) är också ett instrument vi kan använda valda delar av för före och eftermätningar.

Den enkät vi nu använder för att få kunskap om deltagarnas syn på det egna måendet och relationen till barnen behöver utvecklas. Skulle ett sätt att utveckla den vara att använda sig av vissa av intervjufrågorna?

Att införa strukturerade samspelsövningar, kan med tidigare nämnda reservationer vara ett sätt att utveckla verksamheten.

I detta relativt lilla material tycker jag att de frågor som ställdes har besvarats. Verksamheten har varit värdefull för föräldern och babyn med avseende på anknytningen enligt deras upplevelse. Det är känt att det anknytningsmönster som skapas under det första året håller över tid. Med tanke på vad deltagande i verksamheten har betytt för de intervjuade mor-barnparen och deras psykiska hälsa då och i framtiden kan man tänka att det är av stort värde att denna förebyggande verksamhet får finnas kvar även i ett nedbantat Råd och Stöd i Uppsala kommun.

Referens litteratur

Hedenbro Monica och Wirtberg Ingegerd. Samspelets kraft 2000

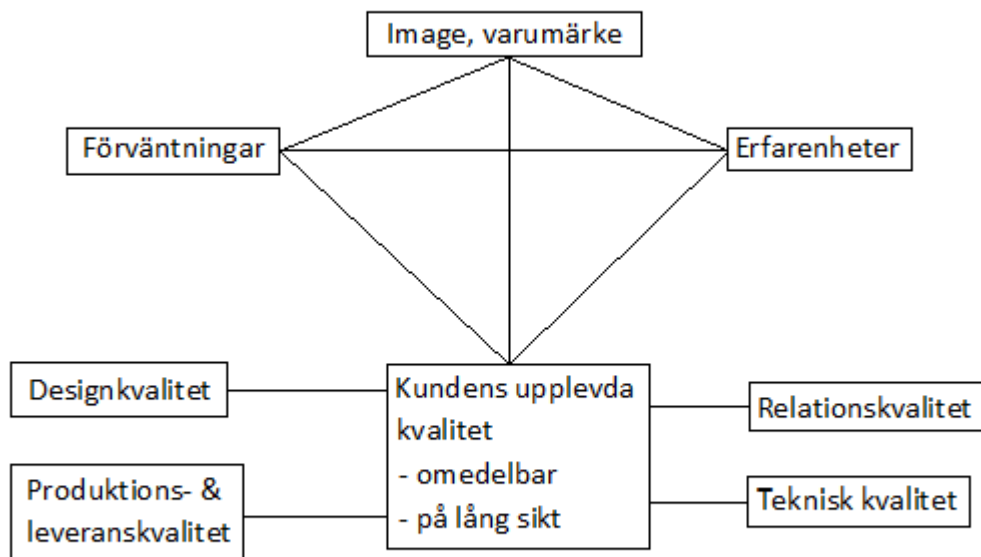
Hedenbro Monica och Lidén Anette. Samspelsteori vad är det? Artikel Socionomen 06/3

Neander, Kerstin. Möten i Gryningen 1996

Stern, Daniel. Ögonblickets psykologi 2005

SBV- verksamheterna i Uppsala kommun 2010

Gummessons 4Q-modell

INTERVJUFRÅGOR

- 1) Berätta lite kort om hur det var för dig och din baby att gå i spädbarnsgruppen.
- 2) Hur länge sedan är det ni gick där
- 3) Vad var det som gjorde att du tackade ja till en plats
- 4) Tycker du att du fick en bra bild av vad det skulle innebära att gå i gruppen vid första samtalet när verksamheten presenterades av gruppledarna.
- 5) Blev det som du hade tänkt att det skulle bli
- 6) Är det något som du tycker skulle ha sagts tydligare om innehållet i SBV

Om vi delar in tiden i gruppen i olika aktiviteter och pratar om dem var för sig, så tänker jag fråga om lunchen, sångstunden och leken på golvet.

- 7) A. Vad betydde det för dig att äta lunch tillsammans med de andra i gruppen
B. Hur tror du det var för din baby under lunchen
c. Har lunchen påverkat hur era måltider blivit i andra sammanhang och över tid.(Om ja, på vilket sätt)
e. Tycker du att du lärde dig något under luncherna som påverkat vad du tycker är viktigt i relation till din baby just vid måltiderna

Vill du säga något mer om lunchen.

Om vi går till nästa aktivitet, sångstunden.

- 8) A. Vad tänker du att sångstunden spelade för roll som en del av SBV
b. Vad tänker du att sångstunden spelat för roll i vardagen
c. Hur reagerade din baby vid sångstunden
d. Lade du märke till hur de andra barnen reagerade, eftersom det var dem du såg reaktionen hos om du hade din baby vänd från dig.
e. Vad har sångstunden betytt för er relation
f. lärde du dig något om din baby genom sångstunden som har varit bra att ta med till andra sammanhang där du och din baby gjorde saker tillsammans

Vill du säga något mer om sångstunden

9) Och så den sista aktiviteten, leken på golvet

- a) Hur var det att vara där på golvet med din baby

- b) Hur tror du det var för din baby, att du var där
- c) Vad tycker du var det viktigaste med stunden med din baby under leken på golvet
- d) Lärde du dig något om din baby genom stunden ni var där på golvet som du har kunnat ta med dig till andra sammanhang när du och din baby varit tillsammans

Vill du säga något mer om leken på golvet

Det var alla frågor. Har du något mer du vill lägga till om något i SBV

